

ACADEMISCHE OPLEIDING VOOR ACCOUNTANTS? ¹⁾

door S. H. Waringa

Prof. Dr J. L. Mey snijdt in het artikel „*De academische en de niet-academische vorming van de accountant*” (April-nummer M.A.B.) een onderwerp aan, dat de gemoederen voorlopig wel niet met rust zal laten. De opleiding voor accountant was en is een probleem, zij zal dit, gezien de eisen die aan het beroep worden gesteld, en gezien de resultaten van de opleiding langs academische en niet-academische weg, nog wel enkele jaren blijven.

Het artikel van *Prof. Dr J. L. Mey* over dit probleem heeft bij mij een aantal vragen doen rijzen, die mij aanleiding geven een enkele kanttekening op papier te zetten. Het kan nl. nuttig zijn de aangevoerde argumenten voor een academische opleiding eens nader te bezien, zonder daarmede de uiteindelijke wenselijkheid van een academische opleiding te ontkennen.

Prof. Mey schrijft dat, als hij het goed ziet, een drietal eisen het beroep van accountant op universitaire hoogte brengen. Inplaats van deze formulering zou ik liever willen stellen, dat *Prof. Mey* van mening is, dat aan drie voorwaarden moet worden voldaan, wil de accountant zijn beroep goed kunnen uitoefenen en dat, naar de mening van de hooggeleerde schrijver, aan deze drie voorwaarden het best kan worden voldaan door een academische opleiding. Deze drie voorwaarden zijn:

1. zeer uitgebreide kennis van economie en bedrijfseconomie;
2. „common sense”;
3. maatschappelijk aanzien.

Het wil mij voorkomen, dat het omschrijven van deze voorwaarden door *Prof. Mey* wel iets scherper had kunnen plaats vinden. Maar een goed verstaander heeft maar een half woord nodig, en derhalve zal ik, met uitsluiting van een korte opmerking over de tweede voorwaarde, niet ingaan op de merites van de omschrijving. Noch zal worden onderzocht of er soms nog aan meer voorwaarden zou moeten worden voldaan.

Nemen we de derde voorwaarde het eerste onder de loupe. Is de academische opleiding de waarborg voor maatschappelijk aanzien?

Ik betwijfel het. Indien al de accountant niet het maatschappelijk aanzien geniet dat hem, krachtens het niveau waarop het beroep wordt uitgeoefend, toekomt, dan zit dit niet in het ontbreken van een academische opleiding, maar in het feit dat ieder die zich met de titel van accountant wil sieren, zulks ongestraft kan doen. Indien vijftig jaar geleden het beroep wettelijk ware geregeld, zou het maatschappelijk aanzien vrij zeker hoger liggen dan thans. Men kan aan het publiek niet verwijten, dat het een accountant niet kwalificeert naar de geschoolde beoefenaren van het beroep, maar naar een peil, dat belangrijk onder het kennen en kunnen van hen ligt.

---

¹⁾ Dit artikel werd geschreven vóór de aanbieding van de nota inzake het studenten-vraagstuk door de Minister van O. K. & W. aan de 2e Kamer en dus ook voor de daarop gevolgde discussie. Zowel nota als discussie bevestigen m.i. het gestelde dat eerst het vraagstuk der financiën moet zijn opgelost, voordat de keuze academische of niet-academische opleiding voor accountant aan de orde kan komen.

Mij werd medegedeeld dat van de studenten aan de Gem. Universiteit van Amsterdam 60 % nihilist is, terwijl uit de besprekingen in de 2e Kamer is gebleken dat in Leiden 80 % der literaire studenten werkstudent is. Deze cijfers demonstren duidelijk dat de „vorming” door academische studie in heel veel gevallen een vrome wens is.

Alleen indien de academische opleiding tot titelbescherming zou leiden, zou het maatschappelijk aanzien kunnen stijgen. Maar nog jaren lang zal het ontbreken van een wettelijke regeling een drukkende werking uitoefenen, omdat met het verstrijken der jaren de overgangsbepalingen ruimer moeten worden. Een vergelijking met het notarisambt moge de invloed van de beschermde titel verduidelijken.

Prof. Mey wijst er op, dat het merkwaardig is, dat onder de accountants die het beroep uitoefenen „ook” nagenoeg geen gepromoveerden zijn, met de conclusie: „in de maatschappelijke waardering ligt dit beroep dan ook achter bij de meeste andere wetenschappelijke beroepen”.

Het wil mij voorkomen, dat deze merkwaardigheid en de conclusie nader mogen worden gezien. Het zou wel eens interessant zijn te weten, of in de periode dat er een academische vorming voor accountant mogelijk is, de frequentie van de promoties in de sociaaleconomische, de bedrijfs-economische en de accountantssector belangrijke verschillen laat zien. Maar zelfs al zou dat het geval zijn, wat zegt het dan voor een maatschappelijke onderwaardering van het beroep?

Men heeft weliswaar een slechte maatstaf tot vergelijking in die academische opleidingen die hun afgestudeerden een titel meegeven (b.v. arts, ingenieur), maar het aantal gepromoveerden zal daar in verhouding tot het aantal afgestudeerden ook niet erg gunstig liggen (er is verschil in wetenschappelijke vorming en wetenschappelijke arbeid). Niettegenstaande het geringe aantal promoties (relatief) in die sectoren, lijkt mij het maatschappelijk aanzien van deze beroepsbeoefenaren niet laag te zijn. Er wordt in de praktijk geen verschil gemaakt tussen de wèl en de niet-gepromoveerde arts. Ik kies mijn huisarts niet met het oog op zijn promotie. De persoonlijke kwaliteiten domineren, niet de vraag of de man misschien cum laude is gepromoveerd. En zo zal het anderen eveneens gaan, daarvan ben ik overtuigd.

Thans de tweede voorwaarde: de „common sense”. Onder deze voorwaarde vat *Prof. Mey* twee verschillende dingen samen. Ten eerste de studie-mogelijkheden, het verband tussen de vakken, de formulering en de verdediging van inzichten; ten tweede de algemene ontplooiingsmogelijkheden, die ik bij voorkeur uitsluitend de voorwaarde „common sense” zou willen laten vormen.

Wat deze ontplooiingsmogelijkheden betreft rijst de vraag, of het ideaal dat de academische opleiding zich stelt, en waarvan de verwezenlijking niet anders dan kan worden toegejuicht, ook wordt gerealiseerd.

Ik moet erkennen, dat ik op dit terrein een leek ben. De artikelen over dit onderwerp gepubliceerd geven echter te denken. Spoor- en werkstudenten, het afzijdig blijven van gezelligheidsverenigingen maken de realisatie van het ideaal illusoir. Daarbij gerekend moet worden het feit, dat zelfs al is iemand „voluit” student, de financiën toch in vele gevallen dwingen tot een beëindiging van de studie in de kortst mogelijke tijd en zonder het zich verdiepen in „examenballast”. Men kan, naar ik meen, hoogstens zeggen dat in een aantal gevallen het ideaal wordt bereikt, of zou kunnen worden bereikt, maar hoede zich er voor de academische opleiding in het algemeen als beter op dit punt te kwalificeren.

Het lijkt mij niet te gewaagd de drie voorwaarden van *Prof. Mey* eens te gaan toepassen op de wetenschap die het sluitstuk vormt van de respectabele lijst, nl. de politieke wetenschap. Ook bij de uitoefening van het „beroep” van politicus (zie Schumpeter, Capitalism, Socialism and Democracy) gelden de voorwaarden: kennis, common sense en maat-

schappelijk aanzien. Mag men nu stellen dat alle mannen en vrouwen die zich in dit beroep wagen, en b.v. deel uitmaken van de Nederlandse politieke lichamen. tenminste doctoraal 7e faculteit Amsterdam moeten bezitten, bij voorkeur zelfs zouden moeten zijn gepromoveerd. Wellicht zou het politieke steekspel daardoor de doorsnee-burger dan meer belang gaan inboezemen en de „common sense” in deze lichamen toenemen.

Inderdaad is de accountants-studie voor hen die zich daarop werpen, een bezwaarlijke. Dat de opvolging der vakken, zulks in tegenstelling met de academische opleiding, bij de niet-academische opleiding van grote invloed is, lijkt mij dubieus. In de trits bedrijfseconomie, inrichtings- en contrôleleer is voor mij het verband nooit verloren gegaan. Dit kan wellicht geweten worden aan de keuze van opleiders, maar tot de onmogelijkheden blijkt het dus niet te behoren. Evenmin kan ik beamen, dat aan de formulering en verdediging van inzichten onvoldoende aandacht zou zijn besteed. En dan, het is de vraag of de Niva-candidaat niet veel eerder voelt *niet* voor het vak in de wieg te zijn gelegd, dan hij die met een academische opleiding start. Het is wellicht een stoute vraag, maar selecteert men accountants met wiskunde en klimatologie?

Dat de gemakkelijke financieringswijze van de niet-academische opleiding de prikkel zou wegnemen om een academische vorming deelachtig te worden, zou door een enquête onder de Niva-assistenten kunnen worden uitgemaakt. Ik vermoed echter, dat de financiële omstandigheden de keuze bepalen tussen werk- en spoorstudent of Niva-opleiding. En dan komt de aangepaste opleiding van het Niva aan tal van bezwaren tegemoet. We kunnen dit betreuren, maar de zaken liggen nu eenmaal zo. Onze maatschappij stelt een vergrote vraag naar de hogere beroepen en moet daartoe de kandidaten uit lagen putten, die vroeger niet, of nauwelijks aan academische vorming dachten. Wat *Prof. Mey* stelt voor het accountantsberoep, nl. dat de toeloop tot het beroep wellicht te vinden is onder hen die tot de minder of minst-kapitaalkrachtigen behoren en dat dit voor het beroep ongunstig moet worden geacht, geldt voor elk beroep, indien men deze stelling wil aanvaarden. Dus ook geen werk- en spoorstudenten meer. *Prof. Mey* ziet hierbij naar mijn mening over het hoofd, dat de maatschappelijke constellatie (inkomensnivellering, grote vraag in de hogere beroepen c.a.) een andere financiering van de opleiding langs academische weg noodzakelijk maakt, en tevens een gewijzigde selectie van de studenten. Uit het oog mag ook niet worden verloren, dat de huidige situatie discrimineert op niet te aanvaarden wijze. De abituriënt van het M.O., wiens ouders toevallig wonen in of bij een universiteitsstad (en de universiteit zal bij *Prof. Mey* wel de voorkeur verdienen boven de hogeschool door de mogelijkheid van een studium generale), heeft een voorsprong op hem of haar die ouders uitkoos die aan de periferie van het land wonen.

Hoe zouden de toestanden liggen als men niet-academisch zou kunnen studeren voor arts of voor meester in de rechten? In het eerste geval kunnen practica en werkcolleges nog bezwaren opleveren, maar zou dan ook niet een verschuiving naar de niet-academische studie plaats vinden? Men kan geloven in de alleen-zaligmakende academische opleiding, ik ben geen tegenstander, maar er moet allereerst het financiële klimaat worden geschapen, waarin de academische studie tot haar recht kan komen, zonder de onjuiste selectie van thans. Dit is het eerste punt, waarop bezinning nodig is. Een keuze tussen wel of niet academische opleiding voor accountant lijkt mij in de gegeven situatie praematuur. Het aanbod

zou worden beperkt, het aantal spoor- en werkstudenten opnieuw toemenen. En dit wil *Prof. Mey* toch ook niet.

Tenslotte moet mij van het hart, dat ik geschrokken ben van de uitlating, dat het bestaan van de niet-academische opleiding zou leiden tot het achterblijven van het accountantsberoep bij wat objectief gezien noodzakelijk of wenselijk zou zijn.

Ik hoop, dat *Prof. Mey* daarbij een prognose stelde voor een nog wel even verwijderde toekomst. De beroepsgenoten, niet-academici, hebben bepaaldelijk geen minderwaardigheidsgevoelens; dat is hun niet euvel te duiden, gezien de samenwerking met academici in vereniging en maatschap en de erkenning, die zij in het bedrijfsleven genieten. Maar het is te hopen, dat zij door de uitlating van *Prof. Mey* ook geen minderwaardigheidsgevoelens zullen krijgen, want daarvoor is vooralsnog geen reden.

Het is voor een niet-academisch Niva-lid wat onplezierig zich in de noodzaak te zien geplaatst, zijn vereniging een pluim toe te zwaaien. Het Niva is niet blind voor de bezwaren van zijn opleiding, maar de uitkomsten bevestigen, dat het Niva het beroepsniveau op de huidige hoogte heeft gebracht en daarom met vertrouwen de naaste toekomst, ook naar objectieve normen getoetst, kan tegemoet zien.

